

Biskop Atle Sommerfeldt:

VISITASFOREDRAG SKJEBERG KIRKE 16. SEPTEMBER 2012

Innledning:

«Her har farne ætter funne hjartefred og sjelebot. Her har livsens kjelde runne friskande om hjarterot».

Denne strofen fra Anders Hovdens salme vi nettopp sang – tonesatt med en folketone fra Skjeberg – er overskrift over det jeg har fått være med på i menighetene her i Ullerøy, Ingedal, Skjeberg, Hafslund og Skjebergdalen.

Kirken her i Skjeberg har døpefont fra 1150, prekestol fra 1623 og altertavle fra 1760. I Ullerøy kirke er også døpefonten fra 1100-tallet og krusifikset fra 1200-tallet. I Ingedal kirke, de sjøfarendes kirke, henger det restaurerte kirkeskipet fra 1807, mens Skjebergdalen og Hafslund kirke gjenspeiler samfunnet her ved begynnelsen av forrige århundre. Slik har disse bygningene og det som har skjedd i dem bundet sammen mennesker og gitt folk tilhørighet og ankerfeste gjennom 900 år. Slik er det fortsatt. Slik ble Skjeberg kirke introdusert for meg fra en ung kvinne i pilegrimsfølget som gikk den gamle ruten fra Ingedal til Skjeberg på onsdag: «Her er jeg døpt, her er jeg konfirmert og her er jeg gift. Dette er *min* kirke» - og så slo hun ut med åpne armer. Hun er ikke alene, 126 barn ble døpt i kirkene her i fjor, 157 konfirmert og 122 ble gravlagt fra kirkene her. Mer enn 15000 deltok i gudstjenestene, og antallet er økende. Kirkene er et sted der vi erfarer tilhørighet med dem som har gått foran oss og fellesskap med våre samtidige.

Dette fellesskapet er mangfoldig. Vi ser det konkret i inventarets stil. Vi ser det når vi ser oss rundt her i kirken i dag. Slik skal det være. Det er mangfoldet som er kirkens kjennetegn, slik Paulus formulerer det i Galaterbrevet 3: «For dere er alle Guds barn ved troen, i Kristus Jesus. Alle dere som er døpt til Kristus, har kledd dere i Kristus. Her er ikke jøde eller greker, slave eller fri, her er ikke mann og kvinne. Dere er alle én i Kristus Jesus».

Gjennom 900 år har døpefonten her i Skjeberg gitt barn del i dette mangfoldets forankring og livgivende kilde: den korsfestede og oppstandne Jesus Kristus, synlig uttrykt ved vannet i døpefonten. Slik skaper Gud et forsont mangfold av mennesker her i dette lokalsamfunnet som søker livstolkning, livshjelp og livskraft. Under denne visitasen har jeg erfart hvordan menighetene her i de mange fellesskap jeg har blitt invitert inn i, er slike steder for menneskene i lokalsamfunnet.

KIRKEBYGGENE

Det er vakre kirker her i Skjeberg. Under denne visitasen fremstår de også som velholdte bygg. Det har ikke alltid vært slik: i 1688 ble biskopen informert om at «Tagene (i Skjeberg kirke) over alt er ganske u-døgtig og tagsteenene er en del skrøbelig», noe som førte til store utbedringsarbeider 5 år senere. Gjennom generasjonene har menighetsråd og lokalsamfunnets ledelse samarbeidet for å holde kirkene i orden. Dagens gode vedlikehold forteller oss om dette gode samarbeidet også i vårt århundre med en folkevalgt ledelse av lokalsamfunnet. Når det nå legges til rette for nybygging ved den store og utvidede kirkegården i Hafslund, betyr det at også vårt århundre får sitt fotavtrykk blant kirkene her i Skjeberg.

Det er viktig at kirkene blir en sentral del av 1000-årsfeiringen i 2016. Det er fint å konstatere at en aktiv og kreativ dialog er etablert og det blir spennende å se hvordan dette utvikles. Samarbeidet rundt Olavsfestivalen er også et fint uttrykk for kirkens deltagelse i arbeidet med å utvikle lokalsamfunnets identitet og gode omdømme.

Kirkerommene inviterer i sin forskjellighet til et mangfold av uttrykksformer. Kirkene utfyller hverandre. Under visitasen har jeg fått være med på alt fra babysang i Hafslund kirke, nyere salmesang i Ullerøy, bedehussang og gospel på bedehusene til gregoriansk tidebønn i Ingedal og Skjeberg kirke. Vi mennesker er forskjellige og på ulike stadier i livet. Dette må komme til uttrykk gjennom ulike typer tilbud, aktiviteter og gudstjenester i samarbeidsområdet.

Kirkegårder og gravlunder.

Det er gledelig at Fellesråd og kommunens ledelse har funnet steder og økonomiske ressurser til å utvide kirkegårder og gravplasser. Betydelige ressurser vil bli investert i årene som kommer. De siste årene har vi sett en økende tendens til at mange bruker kirkegården/gravlunden på nye måter.. Det har utviklet seg riter og tradisjoner i tilknytning til gravstedene. Det er blitt svært vanlig å tenne lys

og legge ut ulike former for hilsener på gravstedet til en kjær som er død. Tradisjonelt har vi sett på kirkegårder og gravlunder som de dødes hage. I økende grad er de også blitt de levendes hage.

Da jeg møtte staben her i menighetene bekreftet gravlundsbetjeningen at denne utviklingen er tydelig og markant også her i Skjeberg. Det var også gledelig å høre hvor bevisst kirkegårdene integreres i trosopplæringen og i samarbeidet mellom skole og kirke.

Som kirke er det viktig at vi gir de pårørende som besøker gravlunden, muligheten til å se disse nye ritualene innenfor en kristen livstolkning. Lystenning på gravene må vi se på som en forlengelse av tradisjonen med dåpslys og lystenning i globen inne i kirkerommet som alle kirkene her nå praktiserer. I kirkens språk er lyset som tennes i mørket et uttrykk for Guds kjærlighet og tilstedeværelse hos menneskene. Vår oppgave er å legge forholdene til rette slik at sørgende og de etterlatte også søker inn i kirkerommet, og får frimodighet til å tenne et lys i lysgloben slik at fellesskapet i kirken kan være med å bære deres byrder og minnes de som har gått foran oss.

Gravlunden er ikke bare for kirkens medlemmer. Også for mennesker fra andre tros- og livssynssamfunn spiller gravlunden en viktig rolle. I et samfunn som blir stadig mer mangfoldig er det derfor viktig at vi skaper felles arenaer slik at dette mangfoldet kan fungere på best mulig måte. Derfor er jeg glad for at kirkevergen i november har invitert til det lovfestede møtet med andre tros- og livssynssamfunn. Sarpsborg har krematorium for nesten hele Østfold og kirkevergen har derfor invitert bredt fra hele fylket. Mitt ønske er at denne nye arenaen blir sentral i arbeidet vårt med sikre samhandling og samarbeid mellom ulike religions- og livssynsamfunn slik at vi blir sentrale aktører i å utvikle det mangfoldige lokalsamfunnet her..

GUDSTJENESTELIVET

Det er svært gledelig at de mange tiltakene innenfor **trosopplæring** har hatt en positiv effekt også på gudstjenestelivet. Flere barn og unge er delaktig i gudstjenestene enn tidligere. Det er flott å se at dette har utviklet seg selv om de økonomiske reformmidlene har vært beskjedne. Arbeide med ny gudstjeneste har vært et viktig, og arbeidskrevende, arbeid de siste årene. Det er oppmuntrende at mange har vært involvert og det er å håpe at denne økende involveringen også vil skape større entusiasme og deltagelse i gudstjenestene.

Deltagelsen i gudstjenestene er økende og antall nattverdgjester har økt betydelig. Forestillingen om tomme kirker og utdøende menigheter, har ikke rot i virkeligheten her i Skjeberg. Det er heller et problem at kirkene ofte er for små til å håndtere behovene. Ved særlige begivenheter ser vi hvordan

kirkenes betydning for folk leves ut i gudstjenestegang. Flere mennesker får et forhold til kirkebyggene, gudstjenestene og det øvrige menighetsarbeidet. Den utviklingen er tydelig her i menighetene, og det er en viktig inspirasjon å ta med seg videre i menighetsarbeidet.

I hverdagens krevende arbeidsdag, kan det ofte være vanskelig å se disse utviklingstrekkene. Derfor vil jeg oppmuntre stab og menighetsråd til aktivt å bruke det tallmaterialet som finnes i den kirkelige årsstatistikk. Der kommer de lange utviklingstrekkene frem. Brukes tallmaterialet aktivt, kan det bli et verktøy i strategisk planlegging, resultatmåling og grunnlag for tydelige og fornuftige mål for menighetsarbeidet over tid.

Det er hos mange jeg har snakket med et brennende ønske om at gudstjenesteantallet må øke langt mer og at folk må komme oftere til gudstjeneste. Dette ønsket deler jeg fullt ut. Jo flere som går regelmessig til gudstjeneste, dess bedre er det. Tilstandsrapporten for Den norske kirke forteller oss at det er færre som går til kirke 1-2 ganger i måneden, men flere som går til kirke 1-2 ganger i året. Når dere her i Skjeberg opplever at det er for få som deltar regelmessig i gudstjenestene, har det derfor lite med dere å gjøre, men reflekterer en generell trend i det norske samfunnet.

Nå skal vi ikke se smått på at flere går i kirken et par ganger i året. Vi må slutte å snakke ned mennesker som kommer til kirkene, om enn sjelden. Når det strømmer folk til kirkene i forbindelse med høytider, barnedåp, trosopplæringstiltak og diakonalt arbeid – så er de gjennom dåpen en del av den gudstjenestefeirende menighet. Verken mer eller mindre! Vår oppgave er å legge til rette for at folk i større grad ser gudstjenestene som en kilde til livsmot og livshjelp.

I Skjebergdalen har man en lang tradisjon for friluftsgudstjeneste 2.påskedag. Den samler hundrevis av mennesker fra hele området. Friluftsgudstjenester i ulike anledninger kan også nevnes. Mitt inntrykk er at det er mulig å være enda mer offensiv og samarbeide om gudstjenester med andre aktører i lokalsamfunnet som bygdelag, historielag, idrettslag, skolekorps og humanitære organisasjoner. Den nye gudstjenesten legger utmerket til rette for slik økt involvering fra mange aktører.

Jeg har gledet meg over å ha fått oppleve et aktivt **kirkemusikalsk** arbeid i menighetene. Det var berikende å få være med på de gregorianske tidebønnene – et nytt tiltak som åpner for et bredere kirkemusikalsk uttrykk og som knytter forbindelsen tilbake til middelalderen og til fellesskapet med de mange middelalderkirkene her i bispedømmet.

Den omfattende korvirksomheten for alle aldersgrupper som kantorene og andre har drevet gjennom en årrekke skaper tilhørighet, fellesskap og løfter gudstjenestefeiringen og de mange andre

samlingene . Å videreutvikle dette blir en sentral utfordring i årene som kommer og det kan tenkes at en samlet strategi for dette feltet som også inkluderer økte personalressurser, bør prioriteres når de andre reformene er gjennomført.

Det er interessant at dere har valgt å utarbeide en felles grunnordning for den nye gudstjenesten for alle menighetene her. Det gir mulighet for gjenkjennbarhet og styrker fellesskapet mellom menighetene. Men dette behøver vel ikke å bety at det musikalske uttrykket blir det samme i alle kirkene? Det er viktig at dere lar ulike tradisjoner som speiler folks ulike livsmiljøer og livserfaringer finne sitt uttrykk i liturgiene både i musikk og språk.

Siden siste visitas har alle menighetene et konkret **misjonsprosjekt**. Dette er en gledelig utvikling og det er mitt ønske at disse prosjektene i økende grad bidrar til å styrke søstermenigheters trosopplæring, gudstjenesteliv og evangelisering i sine lokalmiljøer og gir grunnlag for ytterligere berikelse av menighetslivet her i Skjeberg. En særlig utfordring er det å gi rom for de mange menneskene med kristen tilhørighet som nå kommer hit til Skjeberg og Sarpsborg fra andre land og kulturer slik at disse finner et åndelig hjem i våre gudstjenester og fellesskap.

TROSOPPLÆRING

Innføringen av den store trosopplæringsreformen i Den norske kirke har i menighet etter menighet ført til vitalisering og utvikling. Den betyr at nye generasjoners forankres i den kristne kirke og den kristne tros og livstolkning. Her i Skjeberg er dere del av trosopplæringen i hele kommunen med menighetsbaserte tiltak til og med konfirmasjonen, og felles tiltak etter konfirmasjonsalder. Dette betyr at mange familier får frimodighet til å synge og be med barna sine, at det tilpasses opplæring til ulike aldersgrupper og at de nye generasjoner tar kirken i eie som sin. I forlengelsen utvikles det ny spiritualitet med de felles reisene til Taizé og Taizégudstjenestene i Sarpsborg kirke som et godt uttrykk for dette. Det er mitt inntrykk at trosopplæringen både er lokalt forankret og at ressursene finner hverandre på tvers av menighetsgrenser. En helhetlig plan er ferdigstilt og er hos behandling hos biskopen. Det blir spennende å følge resultatene i årene fremover!

DIAKONI

I gudstjenestene sendes vi alle ut til å tjene Gud ved å tjene menneskene vi møter. Mens Jesus i gudstjenesten kommer til oss i Ordet og Sakramentene, kommer han i hverdagslivet til oss i naturens katedral, i møtet med andre mennesker og særlig i de som sørger, er sårede, som sliter med livene

sine og som opplever voldsbruk, utstøting og undertrykkelse. Derfor finnes det ingen levende kirke som ikke har et diakonalt arbeid som *«er kirkens omsorgstjeneste for mennesker og skaperverk. Den er evangeliet i handling og uttrykkes gjennom nestekjærlighet, inkluderende fellesskap, vern om skaperverket og kamp for rettferdighet.*

Det drives mye godt diakonalt arbeid i menighetene. Jeg er blitt fortalt om flere fellesskap for ungdom som inkluderer sårbare ungdommer som KRIK-gruppen i Hafslund, Norsk Luthersk Misjonssambands «Dekkslitern», Normisjonens rallybane og de mange felleskapene rundt trosopplæringstiltakene og i korene..

Alle menighetene deltar i Kirkens Nødhjelps fasteaksjon og mobiliserer derfor bredt i lokalsamfunnet for global rettferdighet. I år ble hundretusen kroners merket passert for første gang! Etableringen av en aktiv og meget kompetent Changemakergruppe er en gledelig utvidelse av dette engasjementet. Det blir spennende å se om makter å fortsette å utvikle aksjonen til å være hele menighetens arena for samhandling med lokalsamfunnet for en rettferdig verden.

Jeg registrerer at bare en av menighetene har registrert seg som Grønn menighet. Det bør være et realistisk mål at alle registrer seg som grønn menighet i løpet av det nærmeste året og at kirkekontorene miljøsertifiseres. Da gir vi også et godt grunnlag for å etablere Sarpsborg som en Fair Trade kommune.

Dette lokalsamfunnet har betydelige utfordringer for å sikre at alle menneskene her opplever Skjeberg som et godt sted å leve. Det nye sykehjemmet på Haugvoll viser at de eldste eldre har et fint sted å leve i sin livskveld og det var en stor opplevelse å få feire nattverd gudstjeneste med en fin gruppe på torsdag. Det er viktig at menighetene fortsetter å bygge fellesskap for de eldste og for deres pårørende som gjør en stor diakonal tjenesteinnsats under ofte krevende forhold, ikke minst følelsesmessig.

I samtalen med kommuneledelsen drøftet vi også den virkeligheten som kommer til uttrykk i at Sarpsborg kommune, og i dette er Skjeberg inkludert, har høyre arbeidsledighet, lavere utdanning, høyere skole drop-out, stort pilleforbruk og høyere barnevernstill enn landsgjennomsnittet. En del av boligmarkedet er også i det som vel må betegnes som å være i spekulanters vold. Ved mitt besøk på Krisesenteret fikk jeg bekreftet at også her i Skjeberg utsettes kvinner – og noen menn, for vold i nære relasjoner.

Det økte antall mennesker her som kommer fra andre land, kulturer og religioner skaper et nytt mangfold som først og fremst vitaliserer lokalsamfunnet, men som også har utfordringer som må håndteres.

I vårt demokratiske velferdssamfunn vil dette være forhold som de lokale myndigheter har ansvaret for å adressere. I møtet med kommuneledelsen la ordføreren stor vekt på at den sosiale arven

Sarpsborg bærer med seg, ligger som et bakteppe for denne situasjonen og at kommuneledelsen har stort engasjement for å bedre situasjonen både på kort og lang sikt.

Som kirke er det vår rolle å forsterke kommuneledelsens arbeid på disse feltene og mobilisere våre ressurser og arenaer slik at lokalsamfunnet blir et godt sted for alle. Det må forkynnes tydelig mot ekstremisme i egne rekker, og dere må delta tydelig i de forum som nå utvikles mellom religiøse ledere og miljøer. Dere må se på hvordan innholdet i samarbeidet med skolene kan utvikles slik at skolen blir den arena for dannelse av gode samfunnsborgere den er nødt til å være, og dere må gå gjennom det diakonale arbeidet for å se om fokuset kan bli tydeligere på å møte disse store utfordringene i lokalsamfunnet i samordning med kommunens tiltak. Det er behov for å videreutvikle arenaer der ungdom kan møtes for å samtale om verdspørsmål på tvers av livssyn og det trengs flere familier som kan være støtter innenfor barnevernet.

På torsdag var jeg til middag i bokollektivet for mindreårige flyktninger. De er åpenbare ressurser for dette lokalsamfunnet og det var spennende å høre om deres skolegang og relasjonsbygging. . Når de når myndighetsalderen skal de flytte ut av dette kollektivet og må skaffe seg egen bolig. Det er ikke lett og de blir fort ofre for spekulanter og det kan utvikles mer ghettopregede miljøer. Kanskje en oppgave for menighetens diakoni er å mobilisere mennesker med kjellerleiligheter som kan leies ut til disse ungdommene? De trenger anstendige utleiere i et trygt nabolag.

RÅDSARBEIDET

Jeg hadde en stimulerende samtale med alle menighetsrådene om de utfordringene de møter som ansvarlig for å utvikle kirkens arbeid i Skjeberg. Det er tydelig at kapasiteten i Rådene gjør dem vel skikket til å fylle sin lederrolle med innhold. Det vil være en viktig oppgave for dem å stimulere flere til å ta på seg dugnadsoppgaver slik at menighetsrådenes arbeid får større rom til det strategiske arbeidet. Det er også viktig at de ansatte er seg bevisst sin rolle som saksbehandlere for Menighetsrådet.

Menighetene i Skjeberg, Ingedal og Ullerøy er nå inne i en prøveperiode med felles menighetsråd. Det var interessant og lærerikt å drøfte med dette menighetsrådet styrker og utfordringer ved denne ordningen. Dette er et meget sentralt forsøk som reflekterer de behovene som i økende grad kommer i arbeidet med å utvikle kirken i Norge som både et nært fellesskap rundt Ord og Sakrament i de lokale kirkene og som effektive og gode forvaltere av økonomiske og menneskelige ressurser. Jeg oppfordrer alle til å være med å utvikle det potensialet som ligger i denne organiseringen, se hvordan den kan forbedres og legge til rette for at den eventuelt kan utvides til å omfatte hele Skjeberg. Samtidig må det gis rom for mobilisering i og rundt hver av kirkene slik at folks tilhørighet styrkes og bekreftes.

Det er vært meget stimulerende å oppleve det nære samarbeidet mellom menighetsrådene og virksomheten ved de ulike foreningenes bedehus. Slik synliggjøres mangfoldet i Guds menighet her og vi gir rom for utadrettet virksomhet som kan mobilisere flere for Guds rike. Den styrken dette gir til gudstjenestelivet kan ikke overvurderes og det fører til flere motiverte frivillige i bedehusets virksomhet og i det arbeidet menighetsrådene er ansvarlig for innenfor gudstjenesteliv, trosopplæring og diakoni.

Ansatte

Kirkens virksomhet holdes oppe i det daglige av de ansatte. Det har vært godt for meg å bli kjent med de ansatte i menighetene. Jeg har hatt samtale med daglig leder og kirkeverge, alle ansatte i felles stabsmøte, individuelle samtaler med de vigslede medarbeiderne og deltatt med dem i de mange møtene og begivenhetene vi har hatt denne uken. Forkynnelsen jeg har hørt er klar og tydelig og de vigslede medarbeidernes forpliktelse på sitt vigslingsløfte er erkjent. Det er mitt klare inntrykk at dere har et velfungerende medarbeiderskap som yter mye, er dedikerte i oppgavene og at dere har utviklet et godt tverrfaglig samarbeid. Mitt inntrykk er også at Rådene respekterer de ansattes rett til ordnede arbeidsforhold.

Dette er helt uvurderlige ressurser å ta med seg i årene fremover som vil bli preget av mye utviklingsarbeid av kirken som organisasjon. Skal vi klare det, må vi som fellesskap av ansatte makte å se at vi alle er tjenere i vår felles Herres oppdrag. Det synes jeg at jeg har opplevd at dere er preget av.

Utsendelse

Vi tilhører ulike arbeidslag i kirken, men vi står vi på samme grunnvoll. I dåpen i Den treenige Guds navn ble vi et fellesskap som fikk oppdraget med å gå ut og fortelle om Gud nåde og kjærlighetsvilje for alle folkeslag til alle folkeslag, og lære dem alle om Guds visjon for menneskenes samfunn. Vi er sendt til verden – og til Skjeberg – for å gi alle mennesker et glimt av det evige liv. Og det evige liv er å se Jesus, tro på han, leve nær han og lære han bedre å kjenne. Dette er kirkens grunnleggende oppdrag, også her i Skjeberg. Det kan synes som en uoverkommelig oppgave for hver enkelt av oss. Men oppdraget er ikke gitt oss alene, men som fellesskap. Ingen av oss trenger å streve etter å finne en tro som kan flytte fjell. Da vil gi oss mye strev og uro. Vi skal holde fast i at troen bringer oss inn i

et stort fellesskap som sammen bærer steiner for å flytte fjell. Hver stein er overkommelig og ditt og mitt bidrag blir viktig i kraft av å være en del av fellesskapets samhandling.

Kirken i Skjeberg har vært et sted og et fellesskap der mennesker har funnet hjertefred, sjelebot og livets kilde i 900 år. Sammen skal vi fortsette å løfte hverandre, utfordre hverandre og bære hverandres byrder. I fellesskap skal vi forme kirken i lokalsamfunnet i dette århundrets Skjeberg . Ingen av oss kan klare det for oss selv og av oss selv. Men i fellesskap og i Guds veiledning kan også vi være med å flytte fjell.